

PERSPECTIVE TEORETICE ASUPRA COPIILOR AFLAȚI ÎN DIFICULTATE ÎN GÂNDIREA ECONOMICĂ

CZU: 316.346.32-053.2

DOI: <https://doi.org/10.52673/18570461.24.3-74.09>Doctorand, cercetător științific **Mihail CIOBANU**E-mail: ciobanu.mihail.s@gmail.comORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-1193-6018>

Institutul Național de Cercetări Economice, ASEM

THEORETICAL PERSPECTIVES ON CHILDREN IN NEED IN ECONOMIC THINKING

Summary. This paper investigates the progression of economic thought on children in need, highlighting pivotal transitions from early economic theories to contemporary perspectives. Initially, children were regarded as economic assets, with necessity of child labour being rationalized for national prosperity. Industrialization exposed the exploitative conditions of child labour, prompting significant social reforms and protective legislation. Modern psychology and sociology have deepened the comprehension of child development, emphasizing early education and health. Evidence-based strategies from behavioral economics and randomized trials now guide effective policy interventions. A multidisciplinary approach is decisive in enhancing conditions for vulnerable children, by ensuring that they can realize their full potential in a supportive environment.

Keywords: children in need, economic thinking, child labour, human capital theory, well-being.

Rezumat. În lucrare este investigat impactul progresului gândirii economice asupra copiilor aflați în dificultate, evidențiind tranzițiile esențiale de la teoriile economice timpurii la perspectivele contemporane. Inițial, copiii erau priviți drept bunuri economice, necesitatea muncii lor fiind raționalizată pentru prosperitatea națională. Industrializarea a scos la iveală condițiile de exploatare a muncii copiilor, determinând reforme sociale semnificative și o legislație de protecție. Psihologia și sociologia modernă au aprofundat înțelegerea dezvoltării copilului, punând accent pe educația timpurie și sănătate. Strategiile bazate pe dovezi din economia comportamentală și studiile randomizate ghidează acum intervențiile politice eficiente. O abordare multidisciplinară este decisivă în îmbunătățirea condițiilor pentru copiii vulnerabili, prin asigurarea că aceștia își pot realiza întregul potențial într-un mediu de sprijin.

Cuvinte-cheie: copii aflați în dificultate, gândire economică, munca copiilor, teoria capitalului uman, bunăstare.

INTRODUCERE

Studiile cu privire la copii aflați în dificultate au acordat o atenție deosebită gândirii economice, mai ales în epoca modernă. Din punct de vedere istoric, copiii au fost adesea priviți ca extensii economice ale familiilor sau ca active de muncă, rolurile lor fiind dictate de nevoile familiei și ale societății. Această perspectivă a început să se schimbe în mod notabil în perioada Iluminismului, care a dus la o abordare individualistă a copilăriei, punând accent pe educație și pe drepturile copilului, distincte de unitatea familială. Dezvoltarea psihologiei și biologiei ca științe în secolele al XVIII-lea și al XIX-lea a oferit noi definiții și înțelegeri ale copilăriei, făcând deosebire între etapele psihologice și biologice ale dezvoltării.

Integrarea formală a copiilor în analiza economică a început odată cu implementarea teoriei capitalului uman, care a recunoscut importanța investiției în educația și sănătatea copiilor pentru beneficii econo-

mice pe termen lung. Această integrare a continuat să evolueze, incorporând perspective din economia bunăstării, economia comportamentală și alte domenii interdisciplinare. În ciuda progreselor înregistrate, problemele cu care se confruntă copiii aflați în dificultate rămân complexe și multifacetate, necesitând o sinteză a diferitelor abordări economice pentru a fi identificate soluții eficiente.

Această lucrare își propune să exploreze evoluția gândirii economice cu privire la copiii aflați în dificultate, urmărind trecerile de la teoriile economice timpurii la perspectivele contemporane care pun accent pe drepturile și bunăstarea copiilor. Prin examinarea perspectivelor teoretice, lucrarea evidențiază modul în care modelele economice timpurii au exploatat adesea munca copiilor pentru câștiguri economice, în timp ce abordările moderne pledează pentru apărarea drepturilor copiilor și creșterea bunăstării acestora prin investiții în educație și sănătate.

ABORDĂRI ALE PROBLEMELOR COPIILOR AFLAȚI ÎN DIFICULTATE ÎN GÂNDIREA ECONOMICĂ

Până în perioada Iluminismului (secolele XVII–XIX), copiii erau considerați prelungiri ale părinților sau bunurilor lor economice cu roluri stabilite de nevoile familiei, societății în care predomina o abordare comunitară a sprijinului economico-social al nevoilor copiilor. După această perioadă copilul este considerat o ființă cu o autonomie mai mare decât anterior, deși dependent de adulți. Astfel, abordarea individualistă (raționalistă) a termenului *copil* a apărut în opoziție cu perspectiva tradițională asupra lui ca parte a familiei. Prin urmare, copilăria a fost definită ca o fază separată a vieții umane, subliniindu-se rolul educației și drepturile individuale ale copilului. Constituirea psihologiei și biologiei ca științe în secolele XVIII–XIX a permis delimitarea a două definiții complementare ale copilului: persoana umană de la naștere până la adolescență (definiția psihologică) și ființa biologică de la naștere până la pubertate (definiția biologică). Definiția copilului a fost standardizată la nivel internațional de către ONU în Convenția cu privire la Drepturile Copilului – „o ființă umană sub vârsta de 18 ani, cu excepția cazului în care în legea aplicabilă copilului este atinsă mai devreme” (definiția legală) [1, p. 4].

În abordarea economică copilul este un actor economico-social dependent de familia sa nucleară sau extinsă (părinți naturali, părinți adoptivi sau adulți supraveghetori) în satisfacerea nevoilor personale de valori (timp, finanțe, bunuri, servicii, lucrări) până la intrarea în forța de muncă (definiție economică). Atunci când nu își poate satisface nevoile prin sprijinul economico-social obișnuit în interacțiunea în cadrul familiei înguste, al comunității mai extinse sau în relația cu alte entități, copilul se află în dificultate.

În literatura de specialitate copiii cu probleme sunt desemnați prin diverși termeni, astfel familia lor conceptuală îi include pe cei mai generali: copii în dificultate; copii în pericol; copii în situații periculoase din punct de vedere social; copii în situații dificile de viață; copii nevoiași; copii vulnerabili; copii defavorizați până la cei mai specifici, în funcție de dificultatea în care se află copiii: orfani abandonați, vagabonzi, neglijăți de părinții lor, cu dizabilități etc.

În Antichitate, termenul „orfan” semnifica „fără tată”, deoarece tatăl era considerat, de regulă, întreținătorul familiei și capul acesteia. Ulterior, în timpul împăratului roman Justinian I (secolul al VI-lea d. Hr.), acest termen a dobândit și semnificația de „fără ambii părinți” [2, p. 2]. În perioada modernă, odată cu industrializarea, s-a delimitat o altă categorie

de copii în dificultate – copiii exploatați prin munca în fabrici miniere. Odată cu înființarea ONU, crearea Fondului UNICEF și fondarea diferitelor organizații naționale și internaționale care aveau ca obiectiv protecția drepturilor copilului, conținutul noțiunii de „copil în dificultate” a devenit mai larg, incluzând mai multe categorii de copii (cu handicap, afro-americani, abandonați etc.), ceea ce a dus la crearea multor definiții ale copiilor aflați în dificultate în cele mai diverse domenii. Problemele copiilor aflați în dificultate fac parte din obiectul de studiu sau activitate al mai multor discipline: medicină, drept, pedagogie, psihologie, economia familiei, economia bunăstării, criminologie juvenilă, asistență socială, științe politice etc.

În primele curente ale gândirii economice tema copiilor era tratată sporadic. În viziunea mercantiliștilor (A. Serra, G. de Malynes, E. Misselden, T. Mun, J. Bodin, J.-B. Colbert, J. Child, W. Petty, C. Davenant, F. Galiani, J. Denham-Steuart, P. W. von Hornick ș.a.), munca copiilor a reprezentat o contribuție la prosperitatea și puterea generală a națiunii, ca instrument de creștere a bogăției naționale, dar și ca o modalitate de a-i iniția pe copii cu o activitate industrială și de a le insufla valori morale. Un proverb celebru la acea vreme suna astfel – „Diavolul găsește folos pentru mâinile leneșe”, ceea ce reflectă ideea că munca copiilor era de preferat leneviei care putea duce la viciu. Din punct de vedere mercantil, munca copiilor de la o vârstă fragedă a reprezentat o utilizare eficientă a resurselor umane disponibile. Oferirea de salarii mai mici copiilor a redus costurile de producție, ceea ce a dus la prețuri mai mici la bunuri, făcându-le mai competitive pe piețele internaționale. Șomajul copiilor a fost considerat o problemă mai mare în raport cu munca copiilor. T. Mun remarcă disperarea copiilor cerșetori și ai celor săraci orfani de tată de a găsi un mod de subzistență: „[a]lții, mai motivați, își caută un loc de muncă, dar nu-l găsesc, sau doar cu mare dificultate. La urma urmei, cine angajează de bunăvoie o persoană care este săracă și mizerabilă, împovărată cu o familie și, eventual, cu un caracter controversat” [3, p. 43]. Aceeași atitudine își găsește ecou în lucrarea *Principii ale științei sociale* a lui H.C. Carey: „Copilul care convertește bumbacul în fir este un producător de bogăție” [4, p. 72]. Fiziocrații (A.R.J. Turgot, F. Quesnay, J.C.M.V. de Gournay, J. Law, N. Baudeau, P. le Pesant, P. S. du Pont de Nemours, R. Cantillon, V. de Riqueti și alții) tratau suportul copiilor din familiile sărace prin prisma legilor naturale (primatul agriculturii, fluxul circular al economiei), însă recunoșteau sărăcia drept cauză a migrației spre oraș, unde copiii luau cu ei o parte din capitalul părinților, diviziunea în creștere a proprietății determinând aprofundarea inegalităților.

În timpul Revoluției Industriale, abordarea economică liberală, susținută de F. Bastiat, J.-B. Say, A.D. de Tracy, G. de Molinari, A. Smith, D. Hume, A. Chydenius, J. Mill, F. Place, J.R. McCulloch, J. Bentham, J.S. Mill, N.W. Senior, E.G. Wakefield, T. Tooke ș.a., sublinia necesitatea unei remunerări care să depășească nivelul de subzistență, pentru a asigura creșterea copiilor, considerați capital uman vital. Ei recunoșteau importanța educației în susținerea economico-socială a copiilor săraci. În lucrarea *Avuția națiunilor, cercetare asupra naturii și cauzelor ei* (1776), A. Smith a pus bazele abordării sprijinului economico-social al copiilor aflați în dificultate prin prisma capitalului uman, propunând soluții bazate pe mecanisme de piață pentru a îmbunătăți calitatea educației copiilor (de exemplu, acordarea unor sume mici profesorilor ca spor la salarii). El a promovat accesul copiilor la educație prin crearea de școli parohiale la prețuri accesibile.

Spre deosebire de B. Mandeville, care a fost împotriva educației copiilor săraci, A. Smith o vede ca pe o necesitate morală pentru copii, remarcând că „oamenii educați și inteligenți (...) [sunt] întotdeauna mai cumsecade și ordonați decât (...) ignoranți și proști” [5, p. 642]. În lucrarea *Fabula albinelor sau Vicii private, beneficii publice* B. Mandeville a criticat școlile de caritate pentru educarea copiilor săraci, sub falsul pretext că educația va genera nemulțumire în rândul populației sărace față de statutul lor social și va duce la tulburări sociale: „Puțini copii fac vreun progres la școală, dar în același timp sunt apti pentru a fi angajați într-o afacere sau alta, astfel încât fiecare oră pe care săracii o petrec studiind este timp pierdut pentru societate” [6, p. 288].

J.S. Mill, în lucrarea *Despre libertate*, condamnă într-o manieră utilitară, ca pe o infracțiune morală, nașterea copiilor fără perspectiva de a fi sprijiniți de către părinți, propunând ca statul să lase problema dată pe seama acestora [7]. T.R. Malthus a recunoscut prevalența muncii copiilor ca răspuns la sărăcia în familie, argumentând că munca dezvoltă abilitățile necesare supraviețuirii [8, p. 2]. J.-B. Say sublinia: „Vine un an de penurie; oamenii sunt prost hrăniți, iar când clasele inferioare împart hrana cu copiii lor, porțiile devin foarte mici; în loc să economisească, își consumă; rezervele acumulate anterior și până la urmă, din păcate, este adevărat că o parte din acea clasă trebuie să sufere și să piară” [9, p. 197].

În contextul istoric al Revoluției Industriale au existat opinii diferite despre implicarea copiilor în muncă. T.R. Malthus afirma că incapacitatea familiilor de a-și satisface nevoile de bază a determinat o prevalență ridicată a muncii copiilor [8, p. 2]. Unii indivizi și grupuri de interese au susținut că munca copiilor

în minerit sau în producție îi ajută să-și dezvolte abilitățile și să-și susțină familiile. De exemplu, T. Tooke în raportul *Starea fizică și morală a copiilor și tinerilor angajați în mine și fabrici* notează: „[c]opiii sunt angajați în principal să împingă cărucioare încărcate cu cărbune (...) departe de a fi o muncă nesănătoasă. (...) dezvoltă foarte mult mușchii brațelor, umerilor, pieptului, spatelui și picioarelor” [10, p. 6].

Printre economiștii clasici s-au numărat filantropi și reformatori sociali. De exemplu, H. Thornton a jucat un rol de pionierat în domeniul educației pentru copiii surzi prin înființarea primei școli gratuite pentru copiii surzi din Marea Britanie (Azilul pentru surzi și muți din Londra). Alți observatori și reformatori sociali dintre economiștii clasici au criticat exploatarea copiilor în condiții atât de periculoase, chiar și din rândul producătorilor. Un exemplu în acest sens este R. Owen, un filantrop și reformator social din Țara Galilor, adept al controlului de stat asupra educației copiilor, promotor al legislației în domeniul muncii copiilor, al școlilor mixte gratuite (băieți și fete) și al educației timpurii. El considera, de asemenea, că fiecare familie ar trebui să aibă propria locuință și responsabilitatea pentru îngrijirea copiilor săi până la vârsta de 3 ani, după care copiii vor fi crescuți de comunitate, părinții având acces la ei la ora mesei și cu alte ocazii [11].

Un alt industriaș filantrop englez, care avea o atitudine critică față de munca copiilor, D. Dale, s-a făcut cunoscut pentru poziția sa progresistă în problema copiilor care lucrează. Mulți dintre aceștia, copii orfani din orfelinate, au fost angajați de la o vârstă fragedă, primind cazare și educație mai degrabă decât salarii. Li s-au oferit haine de lucru, un mediu de viață curat și acces la instruire, inclusiv un curriculum formal și profesori pregătiți. Abordarea lui Dale a fost văzută ca fiind benefică în ceea ce privește furnizarea de locuri de muncă și formare profesională, care erau superioare condițiilor din alte regiuni ale Marii Britanii în secolul al XVIII-lea. Eforturile sale au vizat îmbunătățirea stării de sănătate a copiilor și perspectivele lor de viitor. Dale a introdus un program educațional cuprinzător, școli de zi și de seară care au anticipat timpul său, în comparație cu școlile duminicale oferite de alți proprietari de mori. Medicul J. Currie, un activist militant pentru sănătatea publică, spunea despre moara lui Dale: „Curățenia maximă și ordinea domină în întreaga fabrică. Copiii păreau veseli și fericiți, cu obraji roz și fețele dolofane și am găsit o varietate de reglementări excelente stabilite pentru morală, cunoștințe și sănătate” [12, p. 161].

Odată cu intensificarea industrializării s-au schimbat și atitudinile sociale față de munca copiilor.

Astfel, în secolele XVIII–XIX a avut loc o schimbare de perspectivă asupra muncii copiilor în fabrici, de la aprecieri foarte pozitive la critici vehemente. Așa apare abordarea marxistă în sprijinul copiilor aflați în dificultate, reprezentată de K. Marx, F. Engels, P. Lafargue, R. Luxembourg, A. Gramsci, J. Spargo și alții. Astfel, critica la adresa muncii copiilor a fost dezvoltată în lucrările marxistilor, unde copiii apar sub aspectul exploatarei prin muncă. K. Marx, spre deosebire de T.R. Malthus, afirma că apariția mașinilor le permitea copiilor să facă lucruri pe care altădată le făceau bărbații, pentru că nu aveau nevoie de putere musculară și că părinții și capitaliștii exploatează inevitabil toate oportunitățile de angajare a copiilor [8, p. 2]. K. Marx, P. Lafargue și F. Engels au evidențiat impactul negativ al condițiilor de muncă asupra educației, sănătății și bunăstării copiilor, argumentând necesitatea unor reforme pentru limitarea muncii copiilor, îmbunătățirea condițiilor de muncă și asigurarea accesului acestora la educație pentru a contracara exploatarea și a promova egalitatea socială. P. Lafargue considera că „[e]ra noastră a fost numită secolul muncii. Este de fapt secolul durerii, mizeriei și corupției” [13, p. 17].

Teoria marxistă a modelat discursul asupra legislației muncii copiilor. Critica exploatarei prin muncă a evidențiat condițiile îngrozitoare ale copiilor muncitori în timpul Revoluției Industriale și a format baza intelectuală a mișcărilor muncitorești care au pledat pentru reforme în standardizarea practicilor de muncă pentru a proteja copiii de exploatarea prin muncă. J. Spargo, în lucrarea *Strigătul amar al copiilor* [14] privind condițiile copiilor subnutriți, efectele pe termen lung ale nutriției inadecvate și interacțiunea dintre boală, sărăcia în copilărie și mortalitate, susține că problemele sociale și degenerările la adulți provin din neglijare și îngrijire insuficientă în timpul copilăriei timpurii. Tulburările și schimbările sociale aduse de Revoluția Industrială au stat la baza constituirii psihologiei și sociologiei moderne, în cadrul cărora s-a format abordarea dezvoltării psihosociale, a avut loc conceptualizarea nevoilor copiilor la care au contribuit mai multe teorii psihosociale ale dezvoltării copilului – J. Piaget (teoria dezvoltării cognitive), U. Bronfenbrenner (teoria sistemelor ecologice/bioecologice), E. Erikson (teoria psihosocială a ființelor umane), L. Vygotsky (teoria socioculturală), J. Bowlby (teoria atașamentului), A. Maslow (teoria ierarhiei nevoilor, dezvoltată în principal pentru nevoile adulților, dar care le privește și pe cele ale copiilor), L. Malaguzzi (abordarea centrată pe copil Reggio Emilia), C.R. Rogers (consiliere centrată pe persoană pentru copii, argumentul empatic rogerian), R. Steiner (educația holistică Waldorf), M.T.A. Montessori (metoda

educațională Montessori), A. Freud (psihanaliza copilului), J.M. Buchanan (dilema samariteanului), T. Veblen (teoria fazei de prădare a copilului), G.S. Becker (teorema copilului răsfățat) etc. În lucrarea sa *Psihologia inteligenței* [15], J. Piaget delimitează 4 etape în teoria dezvoltării cognitive a copilului: senzoriomotorie (învățare prin simțuri și acțiuni), preoperațională, operațională concretă și operațională formală. În lucrarea *Ecologia dezvoltării umane: experimente de natură și design* [16], U. Bronfenbrenner dezvoltă teoria sistemelor ecologice, delimitând 5 straturi complexe ale mediului care influențează dezvoltarea copilului: microsistemul, mezosistemul, exosistemul, macrosistemul și cronosistemul. Economistul american J.M. Buchanan introduce dilema samariteanului în raport cu actul de caritate – dilema alegerii beneficiarului carității între îmbunătățirea situației economico-sociale și utilizarea carității ca mijloc de supraviețuire. T. Veblen, în studiul *Teoria clasei fără griji*, teoretizează despre „faza prădătoare” de agresivitate și dominare prin care trec copiii și care e mai pronunțată la băieți [17]. Abordând comportamentul deviant al copiilor, G.S. Becker a introdus conceptul economic al „teoremei copilului răsfățat” în lucrarea sa de economie a familiei *Un tratat despre familie* (1981) [18]. Ea arată că membrii egoiști pot contribui la bunăstarea comună a familiei dacă capul ei altruist redistribuie veniturile, încurajând contribuția tuturor. Comportamentul egoist poate duce la beneficii colective sub o conducere altruistă și o politică eficientă de redistribuire a veniturilor. În anii 1950–1960, G.S. Becker și T.S. Schultz au dezvoltat teoria capitalului uman, demonstrând că educația timpurie și sănătatea cresc productivitatea și bunăstarea pe termen lung. J.J. Heckman a extins teoria la familiile defavorizate, arătând că investițiile în educația timpurie aduc o rentabilitate anuală de 7-10%, iar programele pentru copiii defavorizați de la naștere până la 5 ani au o rentabilitate de 13% per copil pe an [19].

În prezent, dezvoltarea inteligenței artificiale (AI) a determinat aplicarea acestora în suportul copiilor aflați în dificultate prin creșterea accesului la educație personalizată (programe educaționale adaptative, tutorat virtual), la asistență pentru sănătatea mentală (terapii virtuale, monitorizarea bunăstării), sporirea integrării sociale (rețele sociale sigure, asistenți virtuali). Aplicațiile AI în reabilitarea pediatrică ajută la îmbunătățirea participării la activitățile zilnice pentru copii și tinerii cu dizabilități. După cum arată V. Kaelin, M. Valizadeh, Z. Salgado, N. Parde și M. Khetani într-un studiu din anul 2020, aceste intervenții, care implică adesea robotica și interacțiuni om-mașină, sunt adaptate nevoilor individuale sporind eficacitatea

Teoriile economice care au abordat problema copiilor aflați în dificultate

Perioada	Teoria economică și reprezentanții săi	Aspecte-cheie
Secolele XV–XVII	<i>Teoria mercantilistă:</i> (A. Serra, G. de Malynes, E. Misselden, T. Mun, J. Bodin, J.-B. Colbert, J. Child, W. Petty, C. Davenant, F. Galiani, J. Denham-Steuart, P.W. von Hornick ș.a.)	Munca copiilor – sursă de prosperitate națională și creștere a bogăției, mijloc de disciplinare și insuflare a valorilor morale și de reducere a costurilor de producție. Șomajul copiilor era perceput ca o problemă mai gravă decât munca lor
Secolul al XVIII-lea	<i>Teoria fiziocrată</i> (A.R.J. Turgot, F. Quesnay, J.C.M.V. de Gournay, J. Law, N. Baudeau, P. Le Pesant, P.S. du Pont de Nemours, R. Cantillon, V. de Riqueti ș.a.)	Suportul copiilor din familiile sărace are loc prin prisma legilor naturale (primatul agriculturii, fluxul circular al economiei). Diviziunea în creștere a proprietății părinților și migrația copiilor spre oraș determină sporirea inegalităților
Secolele XVIII–XIX	<i>Teoria liberală economică clasică</i> (F. Bastiat, J. -B. Say, A. D. de Tracy, G. de Molinari, A. Smith, D. Hume, A. Chydenius, J. Mill, F. Place, J.R. McCulloch, J. Bentham, J.S. Mill, N.W. Senior, E.G. Wakefield, T. Tooke ș.a.)	Era susținută ideea salariilor peste nivelul de subzistență și importanța educației pentru copii, considerați capital uman vital. Era recunoscută necesitatea muncii copiilor pentru supraviețuirea familiilor sărace, deși opiniile despre munca copiilor erau diverse
Secolele XIX–XX	<i>Teoria marxistă</i> (K. Marx, F. Engels, P. Lafargue, R. Luxembourg, A. Gramsci, J. Spargo ș.a.)	A evidențiat exploatarea copiilor prin muncă și impactul negativ asupra educației, sănătății și bunăstării acestora, cerând reforme pentru limitarea muncii copiilor și promovarea accesului la educație. S-a subliniat legătura dintre condițiile de muncă precare, malnutriție și problemele sociale la adulți, argumentând că neglijarea în copilărie duce la degenerare la maturitate
Sf. secolului XIX – secolul XX	<i>Teorii psihosociale ale dezvoltării copilului</i> (J. Piaget, U. Bronfenbrenner, E. Erikson, L. Vygotsky J. Bowlby, A. Maslow, L. Malaguzzi, C.R. Rogers, R. Steiner, M.T.A. Montessori, A. Freud, J.M. Buchanan, T. Veblen, G.S. Becker ș.a.)	Au contribuit la înțelegerea nevoilor copiilor și a ierarhiei acestora, abordând etapele cognitive, influențele ecologice, dezvoltarea psihosocială, interacțiunile socioculturale, atașamentul. Au susținut consilierea centrată pe persoană, educația holistică și metodele educaționale alternative. Conceptualizarea dilemelor economice legate de caritate și comportamentele deviante ale copiilor a evidențiat rolul politicilor de redistribuire și impactul comportamentelor individuale asupra bunăstării comune
Anii 1950–1960 – secolul al XXI-lea	<i>Teoria capitalului uman</i> (G.S. Becker, T.S. Schultz, J.J. Heckman ș.a.)	Investițiile în educația timpurie și sănătate cresc productivitatea și bunăstarea pe termen lung, rentabilitatea lor anuală ajungând la 7–10%, iar în cazul programelor pentru copiii defavorizați de la naștere până la 5 ani – 13% per copil pe an
Secolul al XXI-lea	<i>Teoria inteligenței artificiale</i> (V. Kaelin, M. Valizadeh, Z. Salgado, N. Parde, M. Khetani, H. Hauwaert, P. Ghesquière, J. Tordoir, J. Thomson, A. Ismail, D. Thakkar, N. Madhiwalla, N. Kumar ș.a.)	Aplicațiile AI ajută la reabilitarea pediatrică, îmbunătățind participarea copiilor cu dizabilități în activitățile zilnice, implicând robotica și interacțiuni om-mașină, sunt adaptate nevoilor individuale, sporind eficacitatea programelor, oferă învățare personalizată copiilor aflați în dificultate

Sursa: Elaborat de autor.

programelor de reabilitare [20]. Aplicațiile educaționale bazate pe AI, cum ar fi aplicația de alfabetizare Karaton, dezvoltată de H. Hauwaert, P. Ghesquière, J. Tordoir și J. Thomson, personalizează experiențele de învățare în funcție de abilitățile utilizatorului, promovând încrederea în sine și abilitățile independente de alfabetizare în rândul copiilor. Aceste aplicații demonstrează potențialul AI în îmbunătățirea rezultatelor educaționale pentru tinerii care învață [21]. Un studiu etnografic realizat în anul 2023 de A. Ismail, D. Thakkar, N. Madhiwalla și N. Kumar privind integrarea inteligenței artificiale într-un program de sănătate a mamei și copilului din India a evidențiat complexitatea utilizării AI pentru alocarea resurselor. Studiul a subliniat importanța colaborării om-AI și a alinierii obiectivelor programului cu capacitățile AI pentru intervenții eficiente de sănătate publică [22].

O sinteză a teoriilor economice, cu aspectele-cheie și reprezentanții acestora care au abordat problema copiilor aflați în dificultate, aranjate în ordine cronologică, este prezentată în *Tabel*.

Abordarea multidisciplinară este deosebit de importantă în îmbunătățirea condițiilor pentru copiii aflați în dificultate, prin asigurarea că aceștia își pot realiza întregul potențial într-un mediu de sprijin. O asemenea abordare implică colaborarea profesioniștilor din diferite domenii, nu doar din cel economic, dar și din educație, sănătate, servicii sociale, psihologie și organizații comunitare, pentru a soluționa provocările complexe și interconectate cu care se confruntă acești copii.

CONCLUZII

Studiul copiilor aflați în dificultate în contextul gândirii economice a evoluat semnificativ de-a lungul secolelor, devenind o temă de interes major în perioada modernă. Analizând abordările mercantiliste, care au văzut munca copiilor ca o necesitate economică pentru perspectivele contemporane ce subliniază drepturile lor, bunăstarea și dezvoltarea integrală, am asistat la o schimbare profundă a modului în care societatea percepe și tratează copiii aflați în dificultate. Această evoluție a fost influențată semnificativ de apariția și dezvoltarea științelor umane și sociale, cum ar fi psihologia, sociologia și economia.

Teoria capitalului uman și abordările bazate pe drepturile copilului au jucat un rol-cheie în promovarea unei viziuni mai umaniste asupra copilăriei, care nu numai că recunoaște drepturile fundamentale ale copiilor, ci și subliniază importanța investițiilor timpurii în educația și sănătatea acestora. Inovațiile tehnologice, în special în domeniul inteligenței artificiale,

au deschis noi posibilități de personalizare și adaptare a educației, făcând-o mai accesibilă chiar și pentru copiii aflați în dificultate. În același timp, studiile randomizate controlate și economia comportamentală adaugă o nouă dimensiune la abordările tradiționale, oferind strategii bazate pe dovezi care îmbunătățesc rezultatele intervențiilor sociale și educaționale. Aceste metode ajută la înțelegerea profundă a dinamicii și comportamentelor economice în familii și comunități, direcționând politicile și practicile către cele mai eficiente soluții.

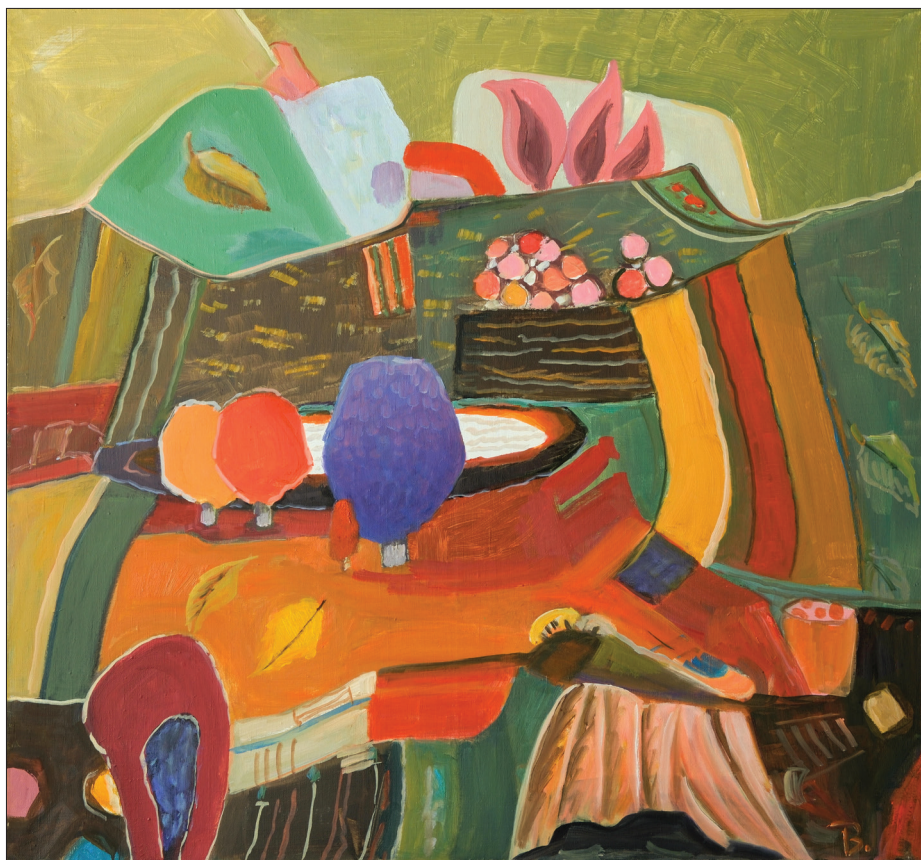
În concluzie, integrarea multidisciplinară și colaborarea între diferite domenii de studiu sunt esențiale pentru înțelegerea și îmbunătățirea continuă a condițiilor de viață ale copiilor aflați în dificultate. Aprofundarea cercetării și adaptarea politicilor în conformitate cu noile descoperiri va asigura că fiecare copil să beneficieze de oportunitatea de a-și valorifica întregul potențial într-un mediu sănătos și asistat.

BIBLIOGRAFIE

1. Assembly, U.G. Convention on the Rights of the Child. United Nations, Treaty Series, 1989, 1577(3), 1-23.
2. Fitzgerald, J.T. Orphans in mediterranean antiquity and early Christianity. In: Acta Theologica, 2016, 23(1), 29, doi:10.4314/actat.v23i1s.2
3. Mun, T. A discourse of trade, from England vnto the East-Indies answering to diuerse obiections which are vsually made against the same, [online] <https://quod.lib.umich.edu/e/eebo/A07886.0001.001/1:3?rgn=div1;view=fulltext> (consultat: 26.04.2024).
4. Carey, H.C. Principles of social science. Making of America Project, [online] <https://archive.org/details/socialscience03carerich> (consultat: 26.04.2024).
5. Smith, A. An inquiry into the nature and causes of the wealth of nations, [online] <https://www.rrojasdatabank.info/Wealth-Nations.pdf> (consultat: 26.04.2024).
6. Mandeville, D. The Fable of the Bees, 1924, [online] https://files.libertyfund.org/files/846/0014-01_Bk.pdf (consultat: 26.04.2024).
7. Mill, J.S. On liberty and other essays. Oxford University Press, USA, 1998. 592 p.
8. Edmonds, E.V. Child Labor. February 6, 2007, [online] <https://docs.iza.org/dp2606.pdf> (consultat: 26.04.2024).
9. Say, J.B., Treatise On Political Economy, [online] <https://socialsciences.mcmaster.ca/econ/ugcm/3ll3/say/treatise.pdf> (consultat: 26.04.2024).
10. The physical and moral condition of the children and young persons employed in mines and manufactures: Great Britain. Commissioners for Inquiring into the Employment and Condition of Children in Mines and Manufactories: Internet Archive, [online] <https://archive.org/details/b29330609> (consultat: 26.04.2024).
11. Cullèn, A. Adventures in Socialism: New Lanark Establishment and Orbiston Community, 1910. 329 p.

12. Currie, W.W. *Memoir of the Life, Writings, and Correspondence of James Currie*. London: Longman, Rees, Orme, Brown, and Green, 1831. 514 p.
13. Lafargue, P. *Le droit à la paresse. Refutation du droit au travail de 1848, 1890–1900*. 142 p.
14. Spargo, J. *The Bitter Cry of the Children*, 1969. 337 p.
15. Piaget, J. *The Psychology of Intelligence*. Routledge/Thoemms Press, 1950. 182 p.
16. Bronfenbrenner, U. *The Ecology of Human Development*. Cambridge, Mass.: Harvard University Press, 1979. 330 p.
17. Veblen, T. *The theory of the leisure class*. Routledge, 2017. 256 p.
18. Becker, G.S. *A Treatise on the Family*, NBER Books, 1981. 288 p.
19. Heckman, J.J. Invest in early childhood development: Reduce deficits, strengthen the economy. *The Heckman Equation*, 2012, 7, 1-2.
20. Kaelin, V., Valizadeh, M., Salgado, Z., Parde, N., & Khetani, M. Artificial Intelligence in Rehabilitation Targeting the Participation of Children and Youth With Disabilities: Scoping Review. In: *Journal of Medical Internet Research*, 2020, 23, doi: <https://doi.org/10.2196/25745>
21. Hauwaert, H., Ghesquière, P., Tordoir, J., & Thomson, J. Karaton: An Example of AI Integration Within a Literacy App. *Computers Helping People with Special Needs*, 2020, 12376, 91-96, doi: https://doi.org/10.1007/978-3-030-58796-3_12
22. Ismail, A., Thakkar, D., Madhiwalla, N., & Kumar, N. Public Health Calls for/with AI: An Ethnographic Perspective. *Proceedings of the ACM on Human-Computer Interaction*, 2023, 7, 1-26.

NOTĂ. Articolul a fost elaborat în cadrul Subprogramului 030101 *Fortificarea rezilienței, competitivității și durabilității economiei Republicii Moldova în contextul procesului de aderare la Uniunea Europeană*, cu finanțare instituțională.

Timotei Bătrânu. *Profeți în toamnă*, 2023, ulei, pânză, 88 × 93 cm.